

Asia: VN/1281/2020

Lausuntopyyntö hallituksen selonteosta kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista (luonnos)

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Selontekoluonnos on kattava ja selkeä kokonaisuus pitäen sisällään nykytilan kuvauksen sekä tutkimuksissa ja selvityksissä esille nousseita kehittämistarpeita. Selonteon tavoitteena on kotoutumisen edistämisen kokonaisvaltainen kehittäminen huomioiden maahanmuuttajien erilaiset tarpeet, palvelujärjestelmä kokonaisuutena ja väestösuhteiden edistäminen.

Tampereen yliopisto katsoo, että esitetyt kehittämiskohteet ovat tarpeellisia ja oikeansuuntaisia. Kotoutumisen edistämiseen tähtäävät toimenpiteet ovat keskeisiä korkeakoulujen kansainvälisen henkilöstön ja opiskelijoiden sekä heidän perheidensä veto- ja pitovoiman näkökulmasta.

Selonteossa esitetään runsaasti uusia myönteisiä aloitteita kotoutumisen edistämiseen. Niistä mainittakoon naisten työllisyyden parantaminen, jatkuvan oppimisen mahdollistaminen sekä kotoutumisen edistämisen valtavirtaistaminen osaksi kaikkea yhteiskunnallista kehittämistä. Työelämässä ja rekrytoinnissa tapahtuva syrjintä heikentää merkittävästi mahdollisuuksia hyödyntää maahanmuuttajien osaamista. Maahanmuuttajataustaiset kokevat syrjintää työmarkkinoilla riippumatta siitä, mistä syystä ovat tulleet maahan. Siksi on tärkeää kohdistaa toimia myös valtaväestöön ja puuttua mm. rakenteelliseen rasismiin.

Koulutusperäisen maahanmuuton osuus koskee erityisesti toimenpiteitä, jotka ovat jo käynnissä tai käynnistymässä osana Talent Boost -kokonaisuutta, korkeakoulujen strategiarahoituksen kansainvälisyysohjelmaa sekä Finlandworks-maakuvaviestintää. Sinänsä selonteko ei tuo uutta tietoa tai uusia aloitteita opiskelijoiden tai tutkijoiden maahanmuuttoon liittyen ja selonteon kokonaisuutta koskeva osuus on suppea. Olisi ollut toivottavaa, että selonteossa olisi tuotu laajemmin esiin koulutusperäisen maahanmuuton ja yritysten kasvun sekä kansainvälistymisen yhteensovittamisen tarpeita ja haasteita sekä koulutusten ja työvoimatarpeiden kohtaantoa.

Kommentit lukuihin 1-6: Tilannekuva ja keskeiset muutostekijät. Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat.

-

Kommentit lukuun 7: Maahanmuuttajien työllisyyden ja osallisuuden edistäminen

Korkeakoulutuksen näkökulmasta keskeiset kehittämistoimet on kuvattu hyvin. Ne edistävät kotoutumista, jatkuvaa oppimista ja aiemman osaamisen päälle rakennettavaa pätevoitymistä siirtymiseen mahdollisimman nopeasti työelämään. Erityisen tärkeänä näemme pätevoitymiskoulutustarjonnan vakinaistamisen ja niihin ohjattavan rahoituksen mm. lääketieteen sekä sosiaali- ja terveystieteiden osalta, jossa työvoimapula on uhkaava. Keskeistä olisi valmistella EU/ETA-alueen ulkopuolelta tuleville sairaanhoitajille kansallinen selkeästi säädety pätevoitymiskoulutus, joka varmistaa kaiken osaamisen käyttöönoton ja vähentää päällekkäistä kouluttautumista.

Suomen kielen S2 osaamisen tukemisen joustavat ratkaisut ovat osa kansainvälisten opiskelijoiden kotoutumisen tukemista ja työelämään pääsyä. Tässä kansallisesti tehtävä yhteistyö verkkopohjaisten toteutuksien sisällöllisessä rakentamisessa olisi

resurssitehokasta.

Tampereen yliopisto pitää tärkeänä sitä, että osana maahanmuuttajien työllistymisen edistämistä edistetään anonyymien rekrytoinnin laajempaa käyttöönottoa. Työpaikkojen kielivaatimusten tulee olla tarkoituksenmukaisia, ja mahdollisuuksia käyttää englannin kieltä työkielenä tulee edistää. Korkeakoulutuksen kielivaatimuksia tulee tarkastella valtakunnallisella tasolla, jotta kaikilla maahanmuuttajataustaisilla hakijoilla on yhdenvertainen mahdollisuus hakeutua korkeakoulutuksen piiriin. Suomi toisena kielenä -kielivaatimus ei saa olla korkeampi kuin suomen äidinkielenään ylioppilaskirjoituksissa kirjoittaneille.

Osaamiskeskusten toiminnassa oleellista on, että palvelut löytyvät keskitetysti yhdestä paikasta. On keskeistä, että myös opiskelun vuoksi Suomeen tulleet maahanmuuttajat tietävät heille kuuluvista sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista, mihin he kuntalaisina ovat oikeutettuja. Palveluista tulee viestiä selkeästi ja useilla kielillä. Vastaanotoilla työskentelevillä tulee olla valmiudet vastaanottaa asiakkaita erilaisista taustoista ja riittävä kielitaito. On tärkeää huomioida myös kulttuurisensitiivinen työote.

Kielen oppimisen tukeminen sekä opiskelujen aikana, että työelämässä on tärkeää kuten myös yksilöidyt kotouttamispolut. Työelämän vastaanottavuuden parantaminen vaatii työelämän rakenteiden ja työkultuurin tuettua muutosta esimerkiksi koulutuksin.

Maahanmuuttajaperheiden lasten ja nuorten koulutuspolkujen tukeminen on tärkeä teema, joka korkeakoulutuksen ja aiempien koulutusasteiden yhteistyössä pitää näkökulmana vahvistua. Kansallinen tavoite korkeakoulutuksen suorittaneiden määrän kasvusta vaatii koulutuspolkuja ohjaavalta ja kotoutumista tukevalta henkilökunnalta monipuolista osaamista ja verkostojen hyödyntämistä, sekä yhteistyötä korkea-asteen toimijoiden kanssa eri koulutusmahdollisuuksista. Suomen peruskouluissa kaivataan kiireesti vankkaa osaamista siinä, miten monikielisistä taustoista tulevia lapsia ja nuoria tuetaan koulun kielen ja eri oppiaineiden tiedonalojen kieleen omaksumisessa.

Opettajakoulutusta tarjoavissa yksiköissä tulee tarjota mahdollisuuksia kohdata opiskelijoita eri taustoista esimerkiksi opetusharjoittelujen kautta. Kulttuurisensitiiviseen kohtaamiseen kouluttaminen on tärkeätä huomioida myös muilla ihmisten kanssa kohtaamista vaatimilla aloilla. Suomi toisen kielenä -opettajien koulutusta olisi lisättävä Suomen yliopistoissa pikaisesti.

On tarpeen tunnistaa selonteon nykytekstiä selvemmin se, että kotoutumiskoulutuksen kielikoulutus vaatii radikaaleja muutoksia. Kotoutumiskoulutuksen kaikille osallistujille samasta kielitaidon tavoitetasosta tulisi siis luopua. Haluamme tukea suuntaa, jossa suomen oppiminen integroidaan työpaikan arkeen. Kotouttamisprosessiin kytketyn sekä kotouttamisjakson jälkeisen kielikoulutuksen jatkuva pedagoginen kehittäminen vaatii sekä tutkimuksen että kehittämistyön resurssointia.

Kommentit lukuun 8: Nopeutetaan kotoutumisen käynnistymistä

-

Kommentit lukuun 9: Parannetaan ohjauksen ja neuvonnan saatavuutta maahanmuuttajille

-

Kommentit lukuun 10: Luodaan kotoutumisohjelma alkuvaiheen kotoutumisen tukemiseksi

Opiskelijajärjestöjen merkittävä rooli kansainvälisten opiskelijoiden integroitumisessa tulisi tunnistaa vahvemmin. Järjestöjen kautta kansainväliset opiskelijat luovat sosiaalisia ja ammatillisia verkostoja, jotka edistävät huomattavasti kotoutumista Suomeen. Korkeakoulut tarjoavat tuutorointia kansainvälisille opiskelijoille, joka edistää kotoutumista erityisesti juuri Suomeen saapuessa. Kansainväliselle tuutoroinnille tulee olla kansallinen viitekehys, joka on korkeakoulujen yhteistyössä laatima ja takaa laadukkaan tuutoroinnin kaikissa korkeakouluissa.

Tampereen yliopisto pitää hyvänä sitä, että kotoutumispalvelut kuuluisivat jatkossa myös tarpeen mukaan opiskelijoina ja työhön Suomeen muuttaneiden puolisoille, sillä koko tulijan perhe on hyvä saada kotoutumisen piiriin.

Pätevä ja tehtävään valmistautunut tulkki on sekä vieraskielisen asiakkaan että tehtävää hoitavan viranomaisen näkökulmasta tärkeä. Laadukas tulkkauus varmistaa asioiden sujuvan etenemisen ja on siten myös resursseja vapauttavaa. Haluamme kiinnittää erityistä huomiota oikeustulkkausten tarjontaan ja maahanmuuttajataustaisten ihmisten oikeusturvaan.

Kommentit lukuun 11: Kotoutumisen edistäminen tukemaan osaajien pysyvyyttä ja osallisuutta

Korkeakouluille kohdennettu kansainvälisyysohjelman rahoitus on sidottu perusrahoituksen nelivuotiskauteen. Korkeakoulujen tulossopimuksiin sisällytetty palvelulupaus edellyttää korkeakouluilta kattavia kansainvälisten opiskelijoiden työllistymistä tukevia palveluja. On tärkeää varmistaa palvelujen jatkuvuus ja pitkäjänteisyys rahoituskauden jälkeen.

Rahoitusta on ohjattu korkeakouluille myös hankerahoituksena SIMHE-toimintaan sekä TEM:n kautta alueellisen Talent Hub -toiminnan toteuttamiseen. Myös tällä hankerahoituksella luotujen palvelujen jatkuvuuden varmistaminen on erittäin olennaista. On myös huomattava, että palvelujen järjestämisessä on aluekohtaisia eroja. Siinä missä viranomaisyhteistyö ja alueellisen palvelutarjonnan yhteen saattaminen on toisaalla jo pitkällä, on alueita, joilla Talent Hub -työskentely vasta käynnistyy.

Myös korkeakouluuyhteisössä monimuotoisuuden edistäminen ja osallisuuden lisääminen on tärkeää. Yksi toimenpiteistä on korkeakoulujen Talent Boost -palvelulupauksessa mainittu monimuotoisuusohjelma. Korkeakoulujen monimuotoisuusohjelman toteuttamisen tueksi tarvitaan kansallista keskustelua parhaista malleista ja käytänteistä.

Selkokielen viestinnän osaajien koulutusta on yliopistoissa vähitellen lisätty, mutta koulutustarjonta on vielä pientä suhteessa potentiaaliseen tarpeeseen. Sen huomioiminen osaksi mm. Talent Boostin tavoitteita olisi mielekästä.

Osa kansainvälisten opiskelijoiden kohtaamista ongelmista ovat samoja kuin kansallisten opiskelijoiden kohtaamat. Kansainvälisten opiskelijoiden motivaatiota jäädä Suomeen voidaan kasvattaa edistämällä laadukasta korkeakouluopetusta ja sujuvia palveluita myös kaikille opiskelijoille.

Pidämme kannatettavana suomen ja ruotsin verkkokoulutusta, jota Suomeen muuttava kansainvälinen opiskelija voisi hyödyntää jo ennen Suomeen muuttamista. Kannatamme korkeakoulujen ja Maahanmuuttoviraston vahvempaa yhteistyötä, jotta kansainvälisten korkeakouluopiskelijoiden oleskelulupaprosessit voisivat toimia sujuvammin.

Kommentit lukuun 12: Vahvistetaan kumppanuuksia ja järjestöjen roolia

-

Kommentit lukuun 13: Hyvät väestösuhteet ja osallisuus tukemaan kotoutumista ja yhteenkuuluvuuden tunnetta

-

Kommentit lukuun: Kotoutumisen edistämisen suuntaviivat 2020-luvulle ja tiivistelmä askelista eteenpäin

Tampereen yliopisto pitää hyvänä, että selonteko huomioi laajasti eri elämänaalueet ja eri syistä Suomeen tulevat maahanmuuttajat ja heidän perheensä. Eriyisen tärkeänä kehittämiskohteena yliopisto pitää kansainvälisten osaajien oleskelulupahakemusten käsittelyaikojen nopeuttamista.

Törmälä Marjut
Tampereen yliopisto